

1 Keskustanuorten kuntavaaliohjelma 2025

2

3

4 Johdanto

5 Kunnat ovat kotiseudun kasvualustoja, jotka luovat perustan ihmisen sivistykselle ja kodille.
6 Kuntien tehtävä on tarjota palveluita erityisesti koulutuksen ja sujuvan arjen
7 mahdollistamisen kautta. Tulevaisuus ei kuitenkaan tapahdu itsestään - jokainen
8 suomalainen kunta tarvitsee nuoria valtuutettuja. Siksi keskustanuoret ovat luoneet oman
9 kuntakartan, jolla suunnistaa päätöksenteon ytimeen ja ottaa vastuuta kotiseudun
10 paremman ja pirteämmän elämän puolesta.

11

12 Kuntien perustehtävä on järjestää asukkailleen sivistyspalvelut erityisesti
13 varhaiskasvatuksen, peruskoulun ja toisen asteen oppivelvollisuuden saralla. Kun
14 suurimman osan kuntien tulevaisuutta haastaa laskevat lapsimäärät, Keskustanuoret kokee
15 tärkeänä tehdä perheystävällistä politiikkaa. Lasten ja nuorten oikeus lähikouluun luo
16 turvallisen perustan kasvulle ja oppimiselle.

17

18 Kunnan on oltava asukkailleen myös entistä vahvemmin yhteisö, jossa jokainen voi tuntea
19 olonsa turvalliseksi ja kuuluvaksi joukkoon. Tämä tarkoittaa kunnan monimuotoisuuden
20 tunnistamista ja ennen kaikkea kuntalaisten osallistamista valtuustojen rinnalla. Osallistava
21 budjetointi on otettava käyttöön jokaisessa kunnassa.

22

23 Keskustanuorille jokainen kunta on

- 24 • Hyvinvointia lisäävä
- 25 • Lähikoulut ja sivistyksen turvaava
- 26 • Taloudeltaan tasapainoinen
- 27 • Vihreä ja vehreä
- 28 • Liikkumaan kannustava
- 29 • Monipaikkaisuuden mahdollistava

30

31 Osallisuus

32 Kunta kuntalaista varten, ja osallisuus on tekoja. Kuntalaisten osallisuus on elinehto
33 elinvoimaiselle ja yhteisölliselle kunnalle. Kunnan pitää olla jokaiselle kuntalaiselle taustasta
34 riippumatta paikka, jonka voi tuntea kodikseen.

35

36 Keskustanuoret edistävät kuntalaisten kuulemista, esimerkiksi kyselyiden tai kuntalaisiltojen
37 kautta ja ovat mahdollistamassa osallistavaa budjetointia.

38 Nuorisovaltuustojen ja –neuvostojen asemaa on vahvistettava niin, että jokaisessa kunnassa
39 nuorisovaltuustoilla on mahdollisuus osallistua lautakuntien ja valtuuston toimintaan puhe- ja
40 läsnäolo-oikeudella sekä aloiteoikeudella.

41

42 Talous

43 Kunta on elinvoimainen ja itsenäinen, kun sen talous on kestäväällä pohjalla.

44

45 Merkittävässä osassa Suomen kunnista painitaan taloudellisten haasteiden parissa.
 46 Haastavassa taloustilanteessa on tyypillisesti vastakkain menojen leikkaaminen, verojen
 47 korottaminen tai lisävelan ottaminen. Jotta kunnan talous olisi kestäväällä pohjalla, ei kunnan
 48 talouden jatkuvaa alijäämäisyyttä voi paikata velan ottamisella. Velka voi olla ratkaisu vain
 49 kertaluonteisten investointien rahoittamiseen tai lyhytaikaisten taloudellisten haasteiden
 50 paikkaamiseen. Keskustanuoret näkevät, että kuntien muut talousongelmat pitää ratkaista
 51 tuloja ja menoja tasapainottamalla. Kun tarkastellaan menoleikkauksia ja veronkorotuksia,
 52 näemme niistä molemmille oman paikkansa tapauksesta riippuen.

53

54 Kunnalle on määrätty lailla tietyt tehtävät, joita sen tulee järjestää. Perusopetus,
 55 varhaiskasvatus, nuorisotyö ja asuinympäristön hoitaminen ovat kunnan perustehtäviä.

56 Niiden hyvän hoidon tulee olla kunnalle ensisijaista.

57 Ei-lakisääteisten palveluiden osalta kunnan pitää olla ensisijaisesti mahdollistaja. Kunnan ei
 58 pidä ilman erityistä syytä tuottaa omana toimintanaan palvelua, jota kunnan alueella on
 59 kattavasti saatavilla muiden toimijoiden tuottamana. Vaikkapa erityisryhmien
 60 harrastusmahdollisuuksia voidaan tukea tarjoamalla esimerkiksi virikeseteleitä, joita voi
 61 käyttää myös yksityisten tuottamiin palveluihin. Kun kunta ei kilpaile yksityisten toimijoiden
 62 kanssa, on se houkutteleva ympäristö yritystoiminnalle ja kunta voi keskittyä ydintehtäviinsä.
 63 Kunnan on tärkeää edistää tällaisten palveluiden sijoittumista kunnan alueelle. Esimerkiksi
 64 kunnan alueita ja tiloja kannattaa rohkeasti vuokrata ulos erilaista liiketoimintaa varten.
 65 Monitoimitalosta voi laittaa vuokralle kahvilatilan, rannalta alueen yleiselle saunalle ja
 66 puistosta paikan jäätelökioskille tai minigolfradalle.

67

68 Kunnan päätöksenteossa tulee arvioida päätösten laajat talousvaikutukset. Esimerkiksi
 69 kyläkoulun lakkauttaminen saattaa aiheuttaa hetkellistä säästöä sivistystoimialalla, mutta
 70 vaikuttaa pidemmällä aikavälillä tilojen tarpeeseen muualla tai asukasmäärän kautta
 71 negatiivisesti verotuloihin.

72

73 Keskustanuorten kuntatalouden sopeutusidealista:

74

75 *Lisää tuloja:*

- 76 • *Kiinteistökartoituksen toteuttaminen kunnan alueella, josta uudet rakennukset*
- 77 *saadaan kiinteistöveron piiriin*
- 78 • *Luodaan koululaisille, jotka eivät ole ikänsä vuoksi koulukuljetuksen piirissä,*
- 79 *mahdollisuus ostaa lippuja soveltuvien kuljetusreittien tyhjiille paikoille.*

80 *Vähemmän menoja:*

- 81 • *Luopuminen kiinteistöistä, jotka eivät palvele kunnan toimintoja tai niiden*
- 82 *omistaminen ei muuten palvele merkittävää yleistä etua. (Myös kertaluonteista*
- 83 *tuloa)*
- 84 • *Kirjastojen toiminta hiljaisimpina aikoina itsepalveluperiaatteella*
- 85 • *Hybridi- ja etätöiden salliminen soveltuviissa tehtävissä ja toimistotilojen*
- 86 *vähentäminen tätä vastaavasti.*
- 87 • *Investoinnit energiatehokkuuteen, esim. katuvalojen vaihtaminen led-valoihin,*
- 88 *älykkäät lämmitysratkaisut, aurinkopaneelien hyödyntäminen kunnan*
- 89 *kiinteistöissä tms.*
- 90 • *Sijaistarpeen vähentäminen yhteistyöllä työterveyden kanssa ja satsaamalla*
- 91 *henkilöstön hyvinvointiin, jaksamiseen sekä mielenterveyteen.*

92

93 **Sivistys**

94 Sivistynyt ja sivistyvä Suomi tarvitsee tukea ja resursseja. Sivistys on Keskustanuorille
 95 ihmisyden mittari. Ilman sivistystä ei ole yhteiskuntaa, eikä sosiaalista, kehittyvää ja
 96 ajattelevaa ihmistä. Sivistys on sekä elämän kokemuksista saatua että edellisiltä sukupolvilta
 97 opittua viisautta. Se auttaa hahmottamaan mennyttä ja tulevaa. Sivistys on luottamusta
 98 parempaan huomiseen tietäen, mitä on tapahtunut aiemmin. Tuntiessamme historiaa
 99 opimme luomaan menestyksekkäämpää tulevaisuutta. Sivistyksellä ei ole vain yhtä
 100 määritelmää. Sivistys on keskustanuorille niin sydämen sivistystä kuin mahdollisuuksia
 101 kouluttautua.

102

103 **Koulutus**

104 Keskustanuoret näkee, että sivistys ja osaaminen on jatkossakin turvattava tasavertaisilla
 105 koulutusmahdollisuuksilla varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle. Maksuton koulutus on
 106 perusta, josta emme ole valmiita tinkimään. Erilaiset koulutuspolut on nähtävä myös
 107 yhdenvertaisina, ja on tunnistettava, että esimerkiksi lukio- ja ammatillinen koulutus ovat
 108 tasavertaisia polkuja elämän varrella. Kaikilla koulutuspoluilla on huomioitava myös
 109 oppimiserot, ja tarjottava riittävä tuki sitä kaipaaville oppijoille.

110

111 Varhaiskasvatus antaa jokaiselle lapselle perusteet koko elämälle ja koulupolulle. Näin ollen
 112 on tärkeää, että jokainen alle kouluikäinen lapsi saa varhaiskasvatusta. Ensisijaisesti
 113 varhaiskasvatusta tulee suunnitella lapsen näkökulmasta, ei aikuisen. Keskustanuoret
 114 kannattavat subjektiivista päivähoito-oikeutta.

115

116 Pienten lasten koulu on malli, jossa esiopetus ja peruskoulun kaksi ensimmäistä luokkaa
 117 muodostavat joustavan kokonaisuuden, josta oppilas voi jatkaa eteenpäin saavutettuaan
 118 valmiudet opiskelulle. Tällä mallilla varmistetaan, että jokaisella peruskoulua käyvällä on
 119 vaadittavat tiedot ja taidot jatkaa koulupolkua ennen kuin opintosisältöjen vaatimustaso
 120 kasvaa. Näin yksikään oppilas ei putoa kelkasta esimerkiksi puutteellisen lukutaidon vuoksi.

121

122 Peruskoulu turvaa jokaiselle peruskoulun suorittaneelle riittävät eväät jatkaa itsensä
 123 kehittämistä, hankkia jatkokoulutuspaikka ja olla aktiivinen yhteiskunnan jäsen. Maksuton
 124 perusopetus mahdollistaa jokaiselle suomalaiselle tasa-arvoiset mahdollisuudet kouluttautua
 125 ja sivistää itseään sukupuolesta, sosiaalisesta taustasta tai alueesta riippumatta.

126

127 Toinen aste on jatkossa joustava kokonaisuus, jossa erilaisia opintoja niin ammatillisista
 128 oppilaitoksista kuin lukiosta voidaan yhdistää yksilöllisemmiksi opintokokonaisuuksiksi
 129 opiskelijan mielenkiinnon, tarpeen ja tavoitteiden mukaan. Tutkintokeskeisestä ajattelusta on
 130 siirryttävä kohti osaamiskeskeistä ajattelua. Jokaisella toisen asteen suorittaneella tulee olla
 131 riittävät tiedot ja taidot korkeakouluihin hakeutumiseen, mutta halutessaan myös siirtyä
 132 työelämään.

133

134 **Kulttuuri, liikunta & vapaa-aika**

135 Kunta on aktiivinen kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjä, joka ennaltaehkäisee
 136 liikkumattomuutta sekä satsaa kuntalaisten hyvinvointiin, ja varmistaa aktiiviset ja terveet
 137 kuntalaiset tulevaisuudessa. Kunnalla tulee olla selkeä suunnitelma ja strategia
 138 liikunnallisuuden lisäämiseen, erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa. Jokaisessa Suomen
 139 kunnassa on toteutettava aktiivisesti harrastamisen Suomen mallia, jotta jokaisella lapsella
 140 varallisuudesta huolimatta on mahdollisuus mielekkääseen vapaa-aikaan.

141

142 Hyvinvointia tukevia liikunta- ja harrastusmahdollisuuksia järjestetään esimerkiksi
 143 nuorisotyön kautta. Kunta pitää yllä liikuntapaikkoja, ulkoilureittejä ja esimerkiksi uimahalleja,
 144 taloudelliset resurssit huomioiden. Hyvinvoinnin edistäminen tapahtuu parhaiten
 145 yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Seurojen, paikallisten aktiivien ja järjestöjen toiminnalle
 146 tarvitaan tilaa ja mahdollisuuksia. Liikunnan ja harrastusten avulla ehkäistään syrjäytymistä.

147

148 Kunta vastaa kunnan alueen kulttuurin peruspalveluista ja tukee alueen kulttuuria eri tahojen
 149 kanssa yhteistyössä. Aina museoista, kirjastoihin, musiikkiopistoihin ja kulttuuritapahtumiin.
 150 Kansalaisopistot tarjoavat myös mahdollisuuksia kulttuuriharrastuksiin. Keskustanuoret
 151 haluavat varmistaa kulttuurin kokemisen kaikenikäisille ja eri taustoista tuleville.

152

153 **Elinkeinot ja työllisyys**

154 Kuntien työllisyysasiat ovat murroksessa työllisyys- ja elinkeinouudistuksen jälkeen. Kunta
 155 vastaa aktiivisena toimijana siitä, että työtön ihminen pääsee mahdollisimman nopeasti työn
 156 tai tekemisen syrjään kiinni. Yksi syrjäytymisen suurimmista vaaroista on nuorisotyöttömyys,
 157 jonka kitkemisessä on tärkeää, että kunnat järjestävät ennaltaehkäisevää etsivää
 158 nuorisotyötä sekä yrittäjyys- ja työllisyyskasvatusta. Keskustanuoret kannustaa kuntia
 159 nuorten kesätyöllisyyden edistämisessä, esimerkiksi kesätyö- ja kesäyrittäjäsetelin kautta.
 160 Kuntien pitää myös luoda aktiivisesti harjoittelumahdollisuuksia eri alojen opiskelijoille oli
 161 kyse sitten toisen- tai korkea-asteen opiskelijoista.

162

163 Kunta on aktiivisesti vuoropuhelussa alueen yrityksiin ja elinkeinon harjoittajiin. Kunta
 164 kannustaa yrityksiä yritysten väliseen yhteistyöhön ja vertaistukeen, järjestäen esimerkiksi
 165 yhteisiä tapahtumia ja markkinoita. Kunnan on toimittava niin, että se luo mahdollisimman

166 hyvät lähtökohdat yrittäjyyteen, esimerkiksi kaavoituksen ja liiketilojen vuokrauksen kautta.
 167 Kunnalla on oltava selkeä strategia siihen, miten alueelle houkutellaan uusia yrityksiä ja
 168 miten jo toiminnassa olevat yritykset pysyvät kunnassa.

169

170 Kunnan rooli matkailun edistämisessä on tärkeä erityisesti alueen matkailuelinkeinojen
 171 harjoittajien tukemisessa ja puitteiden luomisessa. Kunnan rooli on lisäksi viestinnällinen, ja
 172 sen tehtävänä on nostaa esille kunnan alueellisia ja kulttuurillisia vahvuuksia.

173

174 **Maahanmuutto ja kotouttaminen**

175 Suomalaisten kuntien tulee tarjota jokaiselle yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua,
 176 tehdä töitä ja elää. Kuntien tulee olla aktiivisia toimijoita kotoutumisen edistäjänä, ja tarjota
 177 maahanmuuttajille riittävät peruspalvelut.

178

179 Kotoutumiseen liittyy monia osia, ja maahanmuuttajien integraatio suomalaiseen
 180 yhteiskuntaan vaatii sitä, että ihmisiä ohjataan koulutuksen, työllisyyspalveluiden ja
 181 mielekkäiden harrastusten pariin.

182

183 Kuntien tulee kehittää kotouttamisohjelmiaan aktiivisesti ja huomioitava niissä erilaiset
 184 ryhmät, kuten koulutusperäiset-, ja työperäiset maahanmuuttajat sekä pakolaiset. Vaikka
 185 segregatio koskettaa myös useita muita ihmisryhmiä, on sen merkitys kotoutumisen
 186 kannalta keskeinen. Kuntien tulee aktiivisesti kiinnittää huomiota siihen, ettei niissä tapahdu
 187 esimerkiksi alueiden eriytymistä, jolloin suuri osa maahanmuuttaneista asuu ja kouluttautuu
 188 vain tietyllä alueella. Eriytyminen voi hidastaa kotoutumista, ja lisätä ihmisten ennakkoluuloja
 189 maahanmuuttaneita kohtaan, mikä heikentää turvallisen ympäristön rakentamista uudessa
 190 kotimaassa.

191

192 **Elinympäristö**

193

194 **Asuminen**

195 Ottamalla huomioon erilaiset tarpeet asumisessa saadaan kuntiin lisää asukkaita. Kuntien
 196 alueella on oltava omakotitaloasumista kuin myös rivi- ja kerrostaloasutusta, jolloin kaikille
 197 on jotain. Kunnat eivät omista kaikkia asuintontteja ja rakennuksia alueillaan, ja niillä pitää
 198 olla positiivinen asenne uudis- ja korjausrakentamiseen, jolla kuntia voidaan kehittää.

199 Kunnissa tarvitaan erilaisia kaavoja, jotta alueita pystytään kehittämään. Erilaisia
 200 asuinalueita on tarpeellista rakentaa monenlaisille tarpeille. Alueiden ei tarvitse olla identtisiä
 201 keskenään. Kuntalaiset pystyvät näin valitsemaan itselleen sopivan alueen, kun tonttien
 202 koko ja tiheys ovat erilaisia.

203

204 Erilaisille alueille on myös mahdollista monenlaisia kuntalaisia. Keskustanuorten mielestä
 205 alueiden eriytymisen ehkäiseminen muodostuu kunnille keskeiseksi vastuualueeksi.
 206 Eriytymiskehitystä voidaan hillitä mm. kaavoittamalla alueelle monipuolisia asuinalueita ja
 207 erityisesti hajauttamalla kohtuuhintaisia ja tuettuja kohteita eri alueille.

208

209 Jokaisella kuntalaisella pitää olla oikeus luontoon omalla asuinalueellaan. Luonto on tärkeä
 210 elementti infrastruktuurin kannalta, puistot ja muut alueet vähentävät saasteita ja luovat
 211 hyvinvointia alueille. Asuinalueet on rakennettava siten, että tilaa jää luonnolle eikä aluetta
 212 kaavoiteta täyteen pelkkiä asuintontteja.
 213

214 **Liikenne**

215 Kuntien tulee varmistaa, että kuntalaisten liikkuminen alueella on sujuvaa ja nopeaa. Kuntien
 216 on huomioitava liikkumisen mahdollistamisessa erilaiset tarpeet, ja tarkasteltava realiteetteja
 217 – miten julkinen liikenne toimii, onko alueilla missä yksityisautoilua tarvitaan tarpeeksi
 218 parkkipaikkoja, ja onhan pyörällä ja kävellen kulkeminen turvallista?
 219 Julkisen liikenteen on oltava toimivaa ja edullista alueilla, joissa sille löytyy riittävästi
 220 käyttäjiä. Julkisen liikenteen hyvät valmiudet kannustavat ihmisiä vähempipäästöiseen
 221 liikkumiseen, ja kaupunkialueilla laaja julkinen liikenne vähentää myös merkittävästi ruuhkia.
 222 Julkisen liikenteen hintataso on pidettävä myös niin edullisena, että kaupunkialueilla sen
 223 käyttö on kannattavaa.

224 Keskustanuoret tunnistaa, että kaikkialla julkiselle liikenteelle ei ole tarpeeksi käyttäjiä, ja
 225 näissä paikoissa yksityisautoilun mahdollisuudet on huomioitava paremmin – teiden on
 226 oltava kunnossa, sähköautoille tarpeeksi latauspisteitä ja parkkipaikkoja riittävästi.
 227 Kuntien on huomioitava liikenteen suunnittelussa myös jalankulkijat. Kävely- ja pyörätiet ovat
 228 kuntalaisille tapa kulkea paikasta toiseen, mutta ne toimivat monille myös vapaa-ajan
 229 ulkoilureitteinä. Reiteillä on huomioitava myös esteettömyys, jotta kulkeminen on myös
 230 apuvälineitä käyttäville kuntalaisille vaivatonta.
 231

232 **Ilmasto ja ympäristön huolto**

233 Kunnat voivat vaikuttaa hyvin paljon siihen, kuinka kestävää ihmisten arki on, ja millainen
 234 ihmisten lähiluonto on – se toimii ennen kaikkea asioiden mahdollistajana.
 235

236 Kunta huolehtii alueensa ympäristön monimuotoisuudesta ja virkistysmahdollisuuksista.
 237 Kaavoituksessa täytyy huomioida myös luonto, ja välttää etenkin kaupunkialueilla uusien
 238 alueiden raivaamista. Jokaisella kuntalaisella on oltava mahdollisuus päästä lähiluontoon.
 239 Puistot, luontopolut, uimarannat ja muut virkistyskohteet lisäävät kuntalaisten hyvinvointia.
 240 Kaupunkialueilla viherpeittävyys myös viilentää ympäristöä ja lisää maan läpäisyvyyttä
 241 esimerkiksi rankkasateiden yleistyessä. Monimuotoisuutta tuetaan esimerkiksi
 242 villiinnyttämisen, kestävän metsänhoidon ja suojelualueiden avulla. Kunnan toiminnoilla ei
 243 heikennetä vesistöjen kuntoa.
 244

245 Yksittäisen ihmisen on vaikea tehdä kestäviä valintoja, jos asuinympäristö ei tue niitä. Kunta
 246 voi auttaa asukkaitaan elämään ympäristöystävällisempää arkea. Asumisen ratkaisut,
 247 kierrätys ja julkinen liikenne voivat pienentää kuntalaisen hiilijalanjälkeä. Näihin tarvitaan
 248 erilaisia ratkaisuja, jotka toimivat tiheässä asutuksessa ja haja-asutusalueilla. Kunta voi
 249 edistää kiertotaloutta esimerkiksi kirjastojen palvelujen laajentamisella myös muiden
 250 tavaroiden lainaamiseen. Kunta voi edistää tietoisuutta ilmastonmuutoksesta ja sen
 251 ehkäisystä, jotka ovat välttämättömiä kestävyysmurroksen onnistumiselle. Kuntalaisten,
 252 erityisesti nuorten, omia ilmasto- ja ympäristöhankkeita voidaan tukea.
 253

254 Kuntien omat energiayhtiöt ovat merkittävä energian tuottaja Suomessa. Kestävän energian
255 tuottaminen ja lähienergian uudet mahdollisuudet pitää hyödyntää mahdollisimman
256 tehokkaasti. Kuntien pitää edistää tuuli- ja aurinkoenergian sekä bioenergian, kuten
257 biokaasun, tuotantoa. Kuntien omassa energiankäytössä pitää tähdätä tehokkuuteen.
258

259 Ympäristökriisi on globaali ongelma, ja sen torjuminen vaatii laajan yhteiskunnallisen
260 muutoksen. Myös kuntien ilmastotyössä saadaan vaikuttavampia tuloksia kuntien
261 yhteistyöllä. Kuntien kansainvälisessä toiminnassa, kuten ystävyyskuntien yhteistyössä,
262 ilmastonmuutoksen vastainen työ kannattaa nostaa merkittävämpään asemaan.
263 Ilmaston kuumentumisen seuraukset näkyvät jo nyt kuntalaisten arjessa ja vaikuttavat
264 kuntien toimintoihin, ja vaikutukset tulevat lisääntymään edelleen. Siksi myös sopeutuminen
265 on välttämätöntä. Kuntien tulee varautua uudenlaisiin haasteisiin, kuten erilaisiin sääoloihin,
266 asuntojen viilentämisen tarpeeseen ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Kunnat tarvitsevat tukea
267 näihin varautumiseen ja muutosten toteuttamiseen.